

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۲/۲۴

### چکیده

**زمینه و هدف:** از جمله مواردی که می‌توان دلیل انجام این پژوهش دانست فراگیر شدن آسیب اجتماعی و اپیدومی شدن مواد مخدر خصوصاً در جامعه نوجوانان می‌باشد آسیب‌ها و انحرافات روز به روز افزایش یافته و نوجوانان نیز تحت آموزش مهارت‌های زندگی قرار نمی‌گیرند. لذا ممکن است در آینده این معضل در جامعه نوجوانان افزایش بی‌شتر یابد. پژوهش حاضر که به منظور بررسی نقش ارتقاء اعتماد به نفس بر کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر نوجوانان شهرستان دشتی انجام شده است

**روش:** پس از طی مراحل مقدماتی و مرور مبانی نظری تحقیق سپس فرضیات آن تدوین گردید و سپس اطلاعات مورد نیاز جهت آزمون این فرضیات از طریق پرسشنامه استاندارد عزت نفس کوپر اسمیت جهت سنجش متغیر اعتماد به نفس و ابعاد آن و پرسشنامه محقق ساخته در زمینه آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر و در مقیاس فاصله‌ای از یک نمونه ۳۲۲ نفری از نوجوانان شهرستان دشتی که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شده بودند، جمع‌آوری گردید و با استفاده از روش‌های آمار توصیفی مانند جداول یک بعدی توزیع فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد و نمودار و هم‌چنین روش‌های آمار استنباطی مانند آزمون کای دو و آزمون t تحلیل شد.

**یافته‌ها و نتایج** بر اساس نتایج بدست آمده از فرضیات پژوهش بین اعتماد به نفس و ابعاد آن (اعتماد به نفس اجتماعی، خانوادگی، آموز‌شگاهی) و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی رابطه معنی‌داری مشاهده نشد و فرضیه تحقیق رد شد. یافته‌های جانبی پژوهش نشان داد که نوجوانان دختر در مقایسه با نوجوانان پسر دارای اعتماد به نفس بیشتری بودند ولی ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان پسر در سطح  $(P>0.02)$  نسبت به نوجوانان دختر در سطح  $(P>0.05)$  از لحاظ آماری معنی‌دار است.

**واژه‌های کلیدی:** اعتماد به نفس، آسیب‌های اجتماعی، اعتیاد، مواد مخدر، نوجوانان، شهرستان دشتی.

### مقدمه

آسیب‌شناسی اجتماعی مفهوم جدیدی است که از علوم زیستی گرفته شده و مبتنی بر تشابه‌ی است که دانشمندان بین بیماری‌های عضوی و آسیب‌های اجتماعی (کجروپها) قائل می‌شوند. واژه‌ی آسیب‌شناسی از دیدگاه پزشکی به فرآیند ریشه‌یابی بیماری‌ها گفته می‌شود. آسیب اجتماعی (سرقت، پرخاشگری، مواد مخدر، مسائل جنسی، خودکشی و فرار از خانه) به هر نوع عمل فردی یا جمعی اطلاق می‌شود که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی رسمی و غیررسمی جامعه محل فعالیت کنشگران قرار نمی‌گیرد و در نتیجه با منبع قانونی و یا قبح اخلاقی و اجتماعی رو به رو می‌گردد؛ به همین دلیل،

کجروان سعی دارند کجرویهای خود را از دید ناظران قانون، اخلاق عمومی و نظم اجتماعی پنهان نمایند؛ زیرا در غیر این صورت با پیگرد قانونی، تکفیر اخلاقی و طرد اجتماعی مواجه می شوند. (ستوده، ۱۳۸۵).

آسیبهای اجتماعی پدیده هایی واقعی، متغیر، قانونمند و قابل کنترل و پیشگیری هستند. کنترل پذیری آسیبهای اجتماعی شناخت علمی آنها را در هر جامعه ای برای پاسخ به پرسشهای نظری و عملی و کاربردی از ایده ها و یافته های علمی تولید شده در برنامه ریزی ای کوتاه و بلندمدت برای مقابله ی صحیح با آسیبهای اجتماعی، درمان یا پیشگیری از گسترش و پیدایش آنها، ضروری و پراهمیت می سازد. (صدیق سروستانی، ۱۳۸۹).

اعتیاد به مواد مخدر یکی از انواع مهم آسیب های اجتماعی است که میزان اعتماد به نفس فرد می تواند نقش مهمی در کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوان باشد با توجه به عوارض منفی و آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوان نظیر سرقت، ترک تحصیل، رفتارهای وندالیستی و خرابکارانه، پرخاشگری و... این پژوهش درصدد بررسی نقش ارتقاء اعتماد به نفس بر کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر نوجوانان شهرستان دشتی می باشد.

### بیان مسئله

آسیب شناسی اجتماعی مفهوم جدیدی است که در قرن نوزدهم میلادی از علوم زیستی گرفته شده و مبتنی بر تشابهی است که دانشمندان بین بیماریهای عضوی و انحرافات اجتماعی قائل می شوند. با شکل گیری و رشد جامعه شناسی، این اصطلاح برای مطالعه و ریشه یابی بی نظمی های اجتماعی به کار گرفته شد. مسأله مربوط به آسیبهای اجتماعی از دیر باز در جامعه بشری مورد توجه اندیشمندان بوده است. همزمان با گسترش انقلاب صنعتی و گسترش دامنه نیازمندیها، محرومیت های ناشی از عدم امکان برآورده شدن خواسته ها و نیازهای زندگی موجب گسترش شدید و دامنه دار فساد، عصیان، تبهکاری، سرگردانی، دزدی و انحرافات جنسی و دیگر آسیبها شده است. مجموعاً در بینش جامعه شناختی در تعیین انحرافات و کجرویها روی چند نکته تأکید بیشتری می شود؛ یکی اجتماعی بودن این پدیده یعنی انحراف و جرم... و دیگری نسبت آن است. انحرافات نسبی هستند به این دلیل که تابع زمان و مکانند زیرا چه بسا در زمانی ممکن است عملی قبیح و نابهنجار تعریف شود در حالیکه در زمان و مکان دیگر همان عمل اینگونه تعریف نشود یا حتی پسندیده تلقی گردد. آمارها در ایران نشان دهنده آن هستند که بیشترین موارد بی مبالاتی جنسی (۵۵/۶٪) در سنین ۱۶ تا ۲۱ سالگی رخ می دهند (مرکز مداخله بحران بهزیستی شمال استان تهران). میانگین سن شروع سیگار در ایران ۱۶/۶ سال بوده (جعفرزادگان و زراعی، ۱۳۸۰) و بالاترین نسبت معتاد کشور (۴۵/۷٪) در فاصله ۱۷ تا ۲۲ سالگی مصرف را آغاز کرده اند (مدنی و رزاقی، ۱۳۸۱). شروع زود هنگام، مصرف بیشتر، مداومت و استفاده از مواد خطرناکتر افزایش می دهد (سوادی، ۱۹۹۹). ۱/۸ میلیون معتاد ناشناخته در ایران وجود دارند که ۳/۲۵٪ از جمعیت کشور را تشکیل می دهند (رئیس دانا، ۱۳۸۳؛ به نقل از فتحی و فدوی، ۱۳۹۱).

یکی از آسیب های اجتماعی که خصوصاً در زمان حال بیشتر از قبل شده است و در بین نوجوانان و جوانان گرایش زیادی پیدا کرده است مسئله مواد مخدر است. مصرف مواد مخدر یکی از مهمترین آسیب های اجتماعی و از مصادیق عمده انحرافات محسوب می شود که می تواند پایه و اساس بسیاری از آسیب ها و معضلات اجتماعی در سطح جامعه شود و کل نظام اجتماعی و افراد آن را مورد تهدید قرار دهد (حیدری، ۱۳۸۹: ۷).

اعتیاد یک ناهنجاری با نشانه های بالینی، رفتاری و شناختی است که در ایجاد آن، عوامل اجتماعی و روانشناختی از یک طرف و عوامل زیست شناختی و داروشناختی از طرف دیگر نقش دارند. عوامل اجتماعی بیشتر در شروع مصرف و عوامل زیست شناختی در ادامه وابستگی مطرح هستند. اعتیاد به عنوان یکی از بحران های چهارگانه قرن بیست و یکم همه جوامع را درگیر کرده است. شمار معتادین ایران در سال ۱۳۳۰ بیش از ۱/۵ میلیون نفر (۷ درصد جمعیت کشور) بود. در سال ۱۳۵۸، پس از انقلاب اسلامی و مبارزهای جدی علیه توزیع و تولید مواد مخدر، این میزان به ۲ میلیون نفر (۴ درصد کل جمعیت) رسید. در

سال ۱۳۸۰ آمار رسمی شیوع مصرف مواد مخدر در ایران از ۱/۲ تا ۳/۳ میلیون نفر متفاوت است. طبق یک مطالعه همه گیرشناسی که با همکاری دفتر کنترل مواد مخدر سازمان ملل (UNDCP) در سال های ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹ انجام شد، بیش تر معتادین (۶۸ درصد) ۲۰ تا ۴۰ ساله بودند و میانگین سن شروع مواد ۲۲/۲ سال بود. در حال حاضر با توجه به نرخ رشد سالانه اعتیاد (۸ درصد) و رشد جمعیت (۳ درصد)، تعداد مصرف کنندگان مواد افیونی ۶ میلیون نفر برآورد می شود. به علاوه شیوع اعتیاد در جوانان رو به رشد است، به طوری که سن ابتلا به اعتیاد در ایران طی دو دهه اخیر به شدت کاهش یافته و به زیر ۲۰ سال و گاهی به ۸ سالگی رسیده است (شمسی میمنندی و همکاران، ۱۳۸۷: ۸۰).

دوران نوجوانی و جوانی از ادوار پراهمیت در فرآیند رشد آدمی محسوب می شود. قدم گذاردن به این دوره معمولاً با بلوغ آغاز می شود. شکوفایی غریزه ی جنسی، تثبیت و تحکیم علائق و منافع شغلی و اجتماعی، میل به آزادی و استقلال از ویژگیهای مهم این دوره است. تغییر و تحول جسمی، روانی و شخصیتی در این دوران، خواسته های جدیدی را مطرح می سازد. از یک سو فشار غرایز، نیازها و میل به تبعیت از ارزشهای نوجوانی، همچنین پذیرفته شدن و جذب در گروههای همسال، فشارهای گروهی، میل به ابراز وجود، پی ریزی زندگی مستقل... و از طرف دیگر فقدان امکانات، روابط نامناسب عاطفی، عدم توجه به خواسته ها، ارزشها و نظرات جوان و نیز بی تجربگی و عدم شناخت کافی، او را در یک بحران فکری و آشفتگی روانی قرار می دهد و عوارضی چون بی ثمری، پوچی و بی کفایتی به بار می آورد. در نتیجه زمینه ی گرایش به انحرافات اجتماعی در آنان فراهم می شود (فتحی و فدوی، ۱۳۹۱: ۱۲۳).

مواد مخدر یکی از انواع انحرافات اجتماعی است که دارای پیامدهای منفی بسیاری برای شخص و خانواده و به تبع آن جامعه است. یکی از عواملی که می تواند نقش مهمی در کاهش آسیب های اجتماعی خصوصاً مواد مخدر در بین جوانان و نوجوانان داشته باشد افزایش اعتماد به نفس است. اعتماد به نفس عبارت است از احساس ارزشمند بودن، این احساس از مجموعه افکار، احساسها، عواطف و تجربیاتمان در طول زندگی ناشی می شود و داشتن اعتماد به نفس سالم یک نیاز اساسی انسان است و چیزی است که ما پیوسته برای رسیدن به آن تلاش می کنیم. با این حال بعضی مردم هرگز به خودانگاره های که بتوانند با آن احساس راحتی کنند نمی رسند و تا ابد زندگیشان بر اثر شک هایی که نسبت به خود دارند دستخوش ناراحتی و عذاب می شود. همه افراد صرف نظر از سن، جنس و زمینه فرهنگی و جهت و نوع کاری که در زندگی دارند نیازمند اعتماد به نفس هستند. نینوایی شرط رسیدن به شکوفایی را ارضای نیاز به عزت نفس و رسیدن به آن می داند. وی برای دستیابی به خوشبختی اعتماد به نفس را مهم می داند و می گوید: نیاز اصلی ما در زندگی داشتن (احساس خوب) در مورد خودمان است ما نیاز داریم از نظر جسمانی، فکری، احساسی و عاطفی انسان خوب و با ارزشی باشیم و چنین احساس انگیزه و محرک ما برای توفیق در انجام همه اموری است که در زندگی به عهده می گیریم. چنین احساسی محرک ما برای زندگی است این احساسی که از آن به عنوان اعتماد به نفس یاد می کنیم نیازی قطعی و اساسی است و بدون دادن اعتبار و ارزش لازم به خودمان هرگز قادر نخواهیم بود که از احساس آرامش و آسایش درون خود، برخوردار شویم همه امیدها و آرزوهای ما بر اساس این نیاز اصلی استوار است و درجه خوشبختی ما در زندگی بستگی به ارضاء نیازها دارد (نینوایی، ۱۳۷۵).

انسانی که دارای حرمت نفس نیست به میزان فقدان آن خود را مجبور به کسب نوع کاذب آن می نماید تا با توسل به تصویر دروغین و بدلی آن چهره خود را بیاراید و با این حس ناامیدی و این باور که رو در رویی با جهان بدون برخورداری از حرمت نفس به منزله بی پناه کردن و خلع سلاح خویش است که نهایتاً منجر به تخریب نفس می گردد خود را از نظر روانشناسی به طریق باطل و بیراهه سوق می دهد. انسان به چنین اعتماد به نفسی نیاز دارد زیرا شک در کارآیی آنچه سرمایه بقای اوست در حکم فلج کردن، متوقف کردن و محکوم به درماندگی و بیچارگی است که منجر به عدم صالحیت و شایستگی او برای زیستن می گردد (الماسی، ۱۳۷۵؛ به نقل از ایروانی و ابراهیمی، ۱۳۸۸: ۱۱۳).

از جمله مواردی که می توان دلیل انجام این پژوهش دانست فراگیر شدن آسیب اجتماعی و اپیدومی شدن مواد مخدر خصوصاً در جامعه نوجوانان می باشد آسیب ها و انحرافات روز به روز افزایش یافته و نوجوانان نیز تحت آموزش مهارت‌های زندگی قرار نمی گیرند. لذا ممکن است در آینده این معضل در جامعه نوجوانان افزایش بیشتر یابد. این پژوهش نسب به پژوهش‌های دیگر خصوصی تر و فنی تر بوده و به صفات موجود در شخصیت انسان یعنی اعتماد به نفس می پردازد لذا عوامل تقویتی اعتماد به نفس بررسی شده و تاثیر آن در پرورش شخصیت نوجوانان در زمینه بروز آسیب های اجتماعی از طریق ارتقاء اعتماد به نفس مورد بررسی قرار می گیرد. نمونه آماری در این تحقیق نوجوانان پسر مورد بررسی قرار می گیرد. با توجه به مطالب عنوان شده این پژوهش درصدد پاسخگویی به این پرسش است که آیا ارتقاء اعتماد به نفس می تواند از آسیب های اجتماعی خصوصاً مواد مخدر جلوگیری نماید؟

### ضرورت تحقیق

نوجوانی دورانی برای تکامل یک سبک زندگی سالم، عملکردها و رفتارهای بهداشتی است و همچنین دوره ای است که نوجوانان و جوانان با مشکلاتی نظیر استفاده از سیگار، الکل و مواد مخدر و مسائل جنسی و نظایر آن روبرو می شوند(کان و همکاران، ۲۰۰۰). افزایش نگرانیهای عمومی درباره مسائل مختلف اجتماعی، هم از این جهت که خسارات و صدمات وارده بر پیکر جامعه از ناحیه این گونه مسائل رو به فزونی دارد و هم از آن جهت که گاهی مقابله با آن نیز روز به روز دشوارتر می شود، شناخت علمی و دقیق مسائل اجتماعی را ضروری می سازد. بررسی مسائل نوجوانان و جوانان به دلیل نقش بسزای آنها در پیشرفت جامعه ضرورت دارد. نوجوانان در آینده از نظر نیروی فعال که گرداننده چرخهای اقتصادی هر کشور هستند دارای اهمیت و ارج و ارزش بسیار زیادی می باشد. همچنین نوجوانان و جوانان ارزشها و میراث فرهنگی را به نسل بعد منتقل می کنند. یکی از مسائلی که نوجوانان و جوانان این نسل با آن بسیار مواجه اند و از نظر اجتماعی و فردی دارای پیامدها و آسیب های متعدد و زیادی است مسئله مواد مخدر و گرایش نوجوانان به این مسئله است و متأسفانه سن گرایش جوانان به مصرف مواد نسبت به دهه های قبل کمتر شده و افراد در سنین پایین گرایش به مصرف مواد مخدر و روانگردهای اعتیاد آورد روی آوردند. مسئله مواد مخدر و اعتیاد سالهاست که به یکی از مسائل و مشکلات اصلی بسیاری از جوامع و در سالهای اخیر به یک مسئله جهانی تبدیل شده است. اعتیاد به مواد مخدر یکی از مهمترین آسیبهای اجتماعی و از مصادیق عمده انحرافات محسوب می شود که می توان پایه و اساس بسیاری از آسیبها و معضلات اجتماعی در سطح جامعه شود. اعتیاد به مواد مخدر همه ساله باعث قربانی شدن دهها هزار از مردم جهان می شود و صدها میلیارد هزینه بر آنها تحمیل می کند و خسارت عظیم و غیر قابل اندازه‌ای به افراد و خانواده ها و جامعه وارد می آورد. در ایران به علت قرار گرفتن بر سر راه ترانزیت مواد از افغانستان به سایر کشورهای دنیا و سایر عوامل مربوطه سهم نابرابری از خسارات ماده مخدر به مردم می رسد. (صدیق سروستانی، ۱۳۸۶: ۱۷۳). اثر شیوع مصرف مواد مخدر و اعتیاد بر جامعه آنچنان مخاطره آمیز است که آن را به یکی از مسائل اصلی اجتماعی تبدیل کرده است حتی افزایش بخش زیادی از جرائم در دهها اخیر به مواد مخدر نسبت داده شده است. مواد مخدر علاوه بر تأثیری که بر افزایش میزان جرائم و در نتیجه کاهش امنیت شهروندان دارد همه ساله بخش قابل توجهی از منابع انسانی و اقتصادی جوامع را به صورت مستقیم و غیر مستقیم به خود اختصاص می دهد مسئله مصرف مواد مخدر نه تنها به دلیل اثرات زیان باری که بر افراد دارد بلکه به خاطر پیامدهای منفی آن برای جامعه به یک مسئله اجتماعی بسیار مهم و خطرناک تبدیل شده است که باید برای رفع پیامدهای آن برنامه ریزیهای دقیق و حساب شده ای داشت و بهترین راه برای مبارزه با این مسئله اجتماعی شناخت علمی چگونگی و چرایی این مسئله و ارائه ی راهکارهای علمی و عملی برای کاهش آن است (حیدری، ۱۳۸۹: ۱۳).

مصرف مواد مخدر یکی از مهمترین آسیب‌های اجتماعی و از مصادیق عمده انحرافات محسوب می‌شود که می‌تواند پایه و اساس بسیاری از آسیب‌ها و معضلات اجتماعی در سطح جامعه شود و کل نظام اجتماعی و افراد آن را مورد تهدید قرار دهد (حیدری، ۱۳۸۹). افزایش اعتماد بنفس یکی از بهترین و مهمترین راهکارهای کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر خصوصا در بین جوانان نوجوانان است لذا با توجه به ضرورت مسئله این پژوهش درصدد شناسایی نقش ارتقاء اعتماد به نفس بر کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی می‌باشد.

## اهداف تحقیق

### هدف اصلی:

تبیین تاثیر ارتقاء اعتماد به نفس در کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر نوجوانان شهرستان دشتی

### اهداف فرعی:

- ۱- تبیین رابطه بین اعتماد به نفس و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی.
- ۲- تبیین رابطه بین اعتماد به نفس اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی.
- ۳- تبیین رابطه بین اعتماد به نفس خانوادگی و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی.
- ۴- تبیین رابطه بین اعتماد به نفس آموزشگاهی و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی
- ۵- تبیین تفاوت بین اعتماد به نفس نوجوانان دختر و پسر.
- ۶- تبیین تفاوت بین آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر و پسر.
- ۷- تبیین رابطه بین ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر.
- ۸- تبیین تفاوت بین ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان پسر.

## فرضیات تحقیق

### فرضیه اصلی

بین ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر نوجوانان شهرستان دشتی رابطه وجود دارد.

### فرضیات فرعی

- ۱- بین اعتماد به نفس و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین اعتماد به نفس اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی رابطه وجود دارد.
- ۳- بین اعتماد به نفس خانوادگی و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی رابطه وجود دارد.
- ۴- بین اعتماد به نفس آموزشگاهی و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی رابطه وجود دارد.
- ۵- بین اعتماد به نفس نوجوانان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود دارد.
- ۶- بین آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود دارد.
- ۷- بین ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر رابطه معنی داری وجود دارد.
- ۸- بین ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب‌های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان پسر تفاوت معنی داری وجود دارد.

## روش تحقیق

تحقیقات پیمایشی رایج ترین روش در تحقیقات اجتماعی است. پیمایش روشی است برای گردآوری داده ها که در آن از گروه معینی از افراد خواسته می شود به تعداد پرسش مشخص (که برای همه یکسان) پاسخ دهند و این پاسخ ها مجموعه اطلاعات تحقیق را تشکیل می دهد (بیکر، ۱۳۸۲: ۸۳). عبارتی روش تحقیق حاضر پیمایشی است.

## جامعه آماری

تمامی گروه و افرادی که برای تحقیق، مناسب تشخیص داده شده اند. جمعیت یا جامعه آماری نامیده می شود. جامعه آماری شامل تمام مواردی است که با معیارهای از پیش تعیین شده برای تحقیق تطبیق می کند (طالقانی، ۱۳۷۰: ۱۳۸۱). جامعه آماری ما در این پژوهش کلیه نوجوانان پسر شهرستان دشتی که بر اساس آمار اعلام شده از سوی استانداری بوشهر تا سال ۱۳۹۵ تعداد نوجوانان ۱۱ تا ۱۸ ساله حدود ۱۵ هزار نفر می باشد.

## شیوه نمونه گیری

روش نمونه گیری در پژوهش حاضر از نوع تصادفی ساده می باشد.

## ابزار پژوهش

از آنجا که رایج ترین تکنیک جمع آوری اطلاعات در تحقیق پیمایشی پرسشنامه است. بنابراین در این پژوهش جهت جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از پرسشنامه استفاده می شود که پرسشگر پرسشنامه را بین پاسخگویان توزیع و بعد از راهنماییهای لازم، پرسشنامه ها توسط پاسخگویان تکمیل و سپس جمع آوری می شود. لذا در این پژوهش نیز اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه استاندارد عزت نفس کوپر اسمیت جهت سنجش متغیر اعتماد به نفس و ابعاد آن و پرسشنامه محقق ساخته در زمینه آسیب های اجتماعی مواد مخدر و در مقیاس فاصله ای استفاده خواهد شد. در این پژوهش جهت جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از پرسشنامه استفاده می شود که پرسشگر پرسشنامه را بین پاسخگویان توزیع و بعد از راهنماییهای لازم، پرسشنامه ها توسط پاسخگویان تکمیل و سپس جمع آوری می شود. لذا در این پژوهش نیز اطلاعات مورد نیاز از طریق پرسشنامه عزت نفس کوپر اسمیت در مقیاس اسمی جهت سنجش متغیر اعتماد به نفس و پرسشنامه محقق ساخته جهت سنجش متغیر آسیب های اجتماعی در مقیاس فاصله ای استفاده خواهد شد.

## پرسش نامه عزت نفس

این مقیاس، ۵۸ ماده دارد که ۸ ماده آن دروغ سنج می باشد و در مجموع، ۵۰ ماده آن به چهار خرده مقیاس عزت نفس عمومی، عزت نفس اجتماعی، عزت نفس خانوادگی و عزت نفس تحصیلی تقسیم شده است (بهرامی احسان، ۱۳۸۱).  
**پایایی و روایی:** تحقیقات زیادی که از زمان تهیه این آزمون توسط کوپر اسمیت صورت گرفته است، ضریب اعتبار و روایی آن را تأیید نموده اند. کوپر اسمیت اعتبار این آزمون را ۰/۸۸ و روایی آن را ۰/۷ نشان داده است. همچنین برای بررسی آزمون عزت نفس کوپراسمیت از دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف استفاده شده است. ۵۰ ضریب اعتبار با روش دو نیمه سازی و تصحیح اسپیرمن- براون برابر با ۰/۸۳ و در پژوهش مجددیان و همکاران از طریق آلفای کرونباخ در یک گروه ۵۰ نفری برابر با ۰/۸۱ به دست آمده است. ۵۱ در ایران، پژوهش شکرکن و نیسی (۱۳۷۳) که روی ۳۶۰ نفر از دانش آموزان سال اول تا سوم دبیرستان های شهرستان نجف آباد انجام شده، ضریب روایی از طریق همبسته کردن نمره های آزمون عزت نفس کوپر اسمیت با معدل های آخر سال دانش آموزان محاسبه شده است. ضرایب به دست آمده برای پسران ۰/۶۹ و برای دختران ۰/۷۱ است که در سطح ۰/۰۰۱ معنا بوده اند. همچنین ضرایب پایایی با روش بازآزمایی برای دانش آموزان پسر و دختر به ترتیب ۰/۹۰ و ۰/۹۲ به دست آمده است (شهنی بیلاق و همکاران، ۱۳۸۶).

در جدول ۳-۱ نتایج سنجش پایایی طیف های پژوهش در تحقیق حاضر را نشان می دهد.

**جدول ۳-۱: نتایج سنجش پایایی طیف های پژوهش**

ردیف	متغیر	تعداد گویه	ضریب آلفا	میانگین گویه ها	انحراف استاندارد گویه ها	واریانس گویه ها
۱	آسیب های اجتماعی	۹	۰/۸۸	۴۰/۲	۲۵/۸	۵/۰۸
۲	عزت نفس	۵۸	۰/۷۱	۳۳/۹	۴۳/۹	۶/۶

**تعریف نظری و عملیاتی متغیر ها :**

#### **تعریف مفهومی متغیرها**

**نوجوان:** نوجوانی دوره انتقال از کودکی به بزرگسالی است. تقریباً از یازده سالگی آغاز می شود و تا هجده سالگی ادامه می یابد (موسوی، ۱۳۹۱).

**مواد مخدر:** مخدرات یا مخدر از کلمه ( الخدر) گرفته شده که بمعنای ضعف سستی ، نرمی و ناتوانی است همچنان به معنای سردی نیز آمده ، در مجموع معنای ترس، کندی، حیرانی، تردد، تنبلی، بی غیرتی و بی همتی را در بر می گیرد و همه این صفات در شخص معتاد به مواد مخدر و هرنشه کننده دیگرچه جامد و چه مایع باشد، پیداست (مقدسیان، ۱۳۹۲).

**اعتیاد:** اعتیاد یک بیماری روانی، اجتماعی و اقتصادی است که از مصرف غیرطبیعی و غیرمجاز برخی مواد مانند الکل، تریاک، حشیش و... ناشی می شود و باعث وابستگی روانی یا فیزیولوژیک فرد مبتلا (معتاد) به این مواد می شود و در عملکرد جسمی، روانی و اجتماعی وی تأثیرات نامطلوب بر جای می گذارد. بررسی پدیده اعتیاد در قالب علوم پزشکی، روان شناسی و جامعه شناسی صورت می گیرد. از سال ۱۹۶۴ میلادی، سازمان بهداشت جهانی استفاده از عبارت وابستگی دارویی یا وابستگی به دارو را به جای اصطلاح اعتیاد توصیه نموده است، اما استفاده از اصطلاح اعتیاد هنوز رایج است (مقدسیان، ۱۳۹۲).

#### **متغیر مستقل:**

**اعتماد به نفس:** اسمیت عزت نفس را ارزش یابی فرد درباره خود و یا قضاوت شخص در مورد ارزش خود می داند (کوپر اسمیت، ۱۹۶۷).

#### **متغیر وابسته:**

**آسیب های اجتماعی:** آسیب اجتماعی مسئله اجتماعی است که خصلت کژکارکردی داشته و باعث یک نوع بی نظمی و عدم تعادل در سیستم اجتماعی شود به طوری که ارزش های محوری و امنیت عمومی نظام اجتماعی را مورد چالش قرار داده و موجب جریحه دار ساختن وجدان جمعی و نگرانی عمده نخبگان سیاسی و علمی جامعه شده و نسبت به رفع و ترمیم آن احساس نیاز کنند (محبوبی منش، ۱۳۸۵: ۱۲).

#### **تعریف عملیاتی متغیرها**

**نوجوان:** این متغیر در سطح عملی بوسیله تکثیر پرسشنامه بین نوجوانان شهرستان دشتی سنجیده شده است.

**اعتماد به نفس:** این متغیر در سطح عملی به وسیله پرسشنامه اعتماد به نفس کوپر اسمیت در مقیاس اسمی سنجیده می شود.

آسیب های اجتماعی: این متغیر در سطح عملی به وسیله سوالات ۱ تا ۹ پرسشنامه محقق ساخته در مقیاس فاصله ای

سنجیده می شود.

### یافته های تحقیق

- ✓ ۳۱/۴ درصد از کل پاسخگویان دختر و ۶۸/۶ درصد بقیه نیز پسر می باشند.
- ✓ ۱۰/۹ درصد از کل پاسخگویان سن آنها ۱۳ سال و کمتر، ۳۴/۲ درصد بین ۱۴ تا ۱۶ سال، ۵۵ درصد ۱۷ تا ۱۸ سال سن داشتند.
- ✓ ۵۵/۶ درصد از کل پاسخگویان محل سکونت آنها شهر و ۴۴/۴ درصد د محل سکونت آنها روستا می باشد.
- ✓ پدر ۱۴/۳ درصد از کل پاسخگویان ابتدایی، ۲۳/۳ درصد راهنمایی، ۲۳/۹ درصد دیپلم، ۱۶/۸ درصد فوق دیپلم، ۹/۹ درصد لیسانس و ۲/۸ درصد فوق لیسانس و بالاتر می باشند.
- ✓ مادر ۲۲/۷ درصد از کل پاسخگویان ابتدایی، ۳۴/۸ درصد راهنمایی، ۲۵/۸ درصد دیپلم، ۱۰/۹ درصد فوق دیپلم، ۳/۷ درصد لیسانس و ۲/۲ درصد فوق لیسانس و بالاتر می باشند.
- ✓ ۸۳/۵ درصد از کل پاسخگویان با آسیب های اجتماعی مواد مخدر آشنایی داشتند و ۱۶/۵ درصد آشنایی با آسیب های اجتماعی مواد مخدر نداشتند.
- ✓ ۶۰/۲ درصد از کل پاسخگویان با مواد مخدر صنعتی و غیر صنعتی آشنایی داشتند و ۳۹/۸ درصد آشنایی با مواد مخدر صنعتی و غیر صنعتی نداشتند.
- ✓ ۳۶/۶ درصد از کل پاسخگویان دارای اعتماد به نفس ضعیفی هستند و ۶۳/۴ درصد نیز اعتماد به نفس متوسطی داشتند.
- ✓ ۶۲/۱ درصد از کل پاسخگویان معتقدند که مواد مخدر آسیب های اجتماعی خیلی زیادی نظیر (کمتر کردن عواطف و احساسات فرد، از بین بردن هوش و حافظه و صفتهای پسندیده انسانی، باعث عفونت های خطرناکی همچون ایدز، هپاتیت، و کزاز، موجب بالا رفتن افسردگی، افزایش رفتارهای همچون خشونت، ترک تحصیل و بدرفتاری و...) موجب می شود، ۲۷/۲ درصد زیاد، ۷/۸ درصد در حد متوسط، ۲/۹ درصد نیز معتقدند که مواد مخدر آسیب های اجتماعی کمی دارد.

### یافته های مربوط به فرضیه های تحقیق

#### فرضیه ۱:

به نظر می رسد «بین اعتماد به نفس و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی

رابطه وجود دارد».

متغیرها	درجه آزادی	سطح معنی داری
اعتماد به نفس	۲۴۰	۰/۲
آسیب های اجتماعی مواد مخدر		

\*\* ۹۹ درصد اطمینان (احتمال خطا کمتر از ۰/۰۱)

\* ۹۵ درصد اطمینان (احتمال خطا کمتر از ۰/۰۵)

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون کای دو این رابطه در سطح  $(P < ۰/۰۵)$  و با ۹۵ درصد اطمینان از لحاظ آماری معنی دار نیست بنابراین، فرضیه فوق رد می گردد.

#### فرضیه ۲:

به نظر می رسد «بین اعتماد به نفس اجتماعی و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان

شهرستان دشتی رابطه وجود دارد».



متغیرها	درجه آزادی	سطح معنی داری
اعتماد به نفس اجتماعی	۲۴۰	۰/۲
آسیب های اجتماعی مواد مخدر		

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون کای دو این رابطه در سطح  $(P < /2)$  و با ۹۵ درصد اطمینان از لحاظ آماری معنی دار نیست بنابراین، فرضیه فوق رد می گردد.

فرضیه ۳: به نظر می رسد «بین اعتماد به نفس خانوادگی و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی رابطه وجود دارد».

متغیرها	درجه آزادی	سطح معنی داری
اعتماد به نفس خانوادگی	۲۴۰	۰/۲
آسیب های اجتماعی مواد مخدر		

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون کای دو این رابطه در سطح  $(P < /2)$  و با ۹۵ درصد اطمینان از لحاظ آماری معنی دار نیست بنابراین، فرضیه فوق رد می گردد.

فرضیه ۴: به نظر می رسد «بین اعتماد به نفس آموزشگاهی و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی رابطه وجود دارد».

متغیرها	درجه آزادی	سطح معنی داری
اعتماد به نفس آموزشگاهی	۲۴۰	۰/۲
آسیب های اجتماعی مواد مخدر		

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون کای دو این رابطه در سطح  $(P < /2)$  و با ۹۵ درصد اطمینان از لحاظ آماری معنی دار نیست بنابراین، فرضیه فوق رد می گردد.

فرضیه ۵: به نظر می رسد «بین اعتماد به نفس نوجوانان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود دارد».

مقایسه اعتماد به نفس نوجوانان دختر و پسر با استفاده از آزمون t

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t مقدار	F مقدار	سطح معنی داری
دختر	۱۰۱	۱/۸	۰/۳۲	۳۲۰	۶/۶	۲۹۸/۶	۰/۰۰۰
پسر	۲۲۱	۱/۵	۱/۵				

همانطور که در جدول فوق ملاحظه می گردد اختلاف مشاهده شده بین میانگین اعتماد به نفس نوجوانان دختر و پسر بر اساس نتایج آزمون t در سطح  $(P < /۰۰۰)$  معنی دار است. بنابراین با توجه به میانگین اعتماد به نفس نوجوانان دختر و پسر می توان گفت که نوجوانان دختر در مقایسه با نوجوانان پسر دارای اعتماد به نفس بیشتری هستند. بنابراین فرضیه فوق تایید گردید.

فرضیه ۶: به نظر می رسد «بین آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود دارد».

مقایسه آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر و پسر با استفاده از آزمون t

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t مقدار	F مقدار	سطح معنی داری
دختر	۱۰۱	۱۳/۲	۴/۶	۳۲۰	۱/۱۷۹	۱/۰۲	۰/۳
پسر	۲۲۱	۱۳/۹	۵/۲				

همانطور که در جدول فوق ملاحظه می گردد اختلاف مشاهده شده بین میانگین آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر و پسر بر اساس نتایج آزمون t در سطح ( $P < /0.3$ ) معنی دار نیست. بنابراین با توجه به میانگین آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر و پسر می توان گفت که تفاوت معنی داری بین این دو گروه مشاهده نشده است. بنابراین فرضیه فوق رد گردید.

فرضیه ۷: به نظر می رسد «بین ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر رابطه معنی داری وجود دارد».

متغیرها	درجه آزادی	سطح معنی داری
اعتماد به نفس	۱۹۵	۰/۵
آسیب های اجتماعی مواد مخدر		

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون کای دو ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر در سطح ( $P < /5$ ) با ۹۵ درصد اطمینان از لحاظ آماری معنی دار نیست بنابراین، فرضیه فوق رد می گردد.

فرضیه ۸: به نظر می رسد «بین ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان پسر تفاوت معنی داری وجود دارد».

متغیرها	درجه آزادی	سطح معنی داری
اعتماد به نفس	۲۹۴	۰/۰۰۲
آسیب های اجتماعی مواد مخدر		

همانطور که در جدول فوق مشاهده می شود با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون کای دو ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان پسر در سطح ( $P < /0.02$ ) با ۹۹ درصد اطمینان از لحاظ آماری معنی دار است. بنابراین فرضیه فوق تأیید گردید.

خلاصه و نتیجه گیری

پژوهش حاضر که به منظور بررسی نقش ارتقاء اعتماد به نفس بر کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر نوجوانان شهرستان دشتی انجام شده است، پس از طی مراحل مقدماتی و مرور مبانی نظری تحقیق سپس فرضیات آن تدوین گردید و سپس اطلاعات مورد نیاز جهت آزمون این فرضیات از طریق پرسشنامه استاندارد عزت نفس کوپر اسمیت جهت سنجش متغیر اعتماد به نفس و ابعاد آن و پرسشنامه محقق ساخته در زمینه آسیب های اجتماعی مواد مخدر و در مقیاس فاصله ای از یک نمونه ۳۲۲ نفری از نوجوانان شهرستان دشتی که به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شده بودند، جمع آوری گردید و با استفاده از روش های آمار توصیفی مانند جداول یک بعدی توزیع فراوانی، درصد، میانگین، انحراف استاندارد و نمودار و هم چنین روش های آمار استنباطی مانند آزمون کای دو و آزمون t تحلیل شدند که نتایج آن به شرح زیر می باشد:

سوال اصلی پژوهش حاضر بررسی نقش ارتقاء اعتماد به نفس بر کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر نوجوانان شهرستان دشتی می باشد بر اساس نتایج بدست آمده از فرضیات پژوهش بین اعتماد به نفس و ابعاد آن (اعتماد به نفس اجتماعی، خانوادگی، آموزشی) و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی رابطه معنی داری مشاهده نشد و فرضیه تحقیق رد شد. یافته های جانبی پژوهش نشان داد که:

- بین اعتماد به نفس نوجوانان دختر و پسر تفاوت معنی داری مشاهده شد عبارتی با توجه به میانگین اعتماد به نفس نوجوانان دختر و پسر بر اساس آزمون تی مستقل، نوجوانان دختر در مقایسه با نوجوانان پسر دارای اعتماد به نفس بیشتری بودند.
- بین ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان پسر نسبت به نوجوانان دختر تفاوت معنی داری وجود دارد عبارتی بر اساس نتایج بدست آمده از آزمون کای دو ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان پسر در سطح  $(P < /0.02)$  با ۹۹ درصد اطمینان از لحاظ آماری معنی دار است. اما بین نوجوانان دختر در سطح  $(P < /5)$  با ۹۵ درصد اطمینان از لحاظ آماری معنی دار نیست.
- بین آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان دختر و پسر بر اساس آزمون تی مستقل در سطح  $(P < /0.3)$  تفاوت معنی داری مشاهده نشد.

بر اساس نتایج بدست آمده از فرضیات پژوهش بین اعتماد به نفس و ابعاد آن (اعتماد به نفس اجتماعی، خانوادگی، آموزشی) و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در نوجوانان شهرستان دشتی رابطه معنی داری مشاهده نشد و فرضیه تحقیق رد شد. یافته های جانبی پژوهش نشان داد که نوجوانان دختر در مقایسه با نوجوانان پسر دارای اعتماد به نفس بیشتری بودند ولی ارتقاء اعتماد به نفس و کاهش آسیب های اجتماعی مواد مخدر در بین نوجوانان پسر در سطح  $(P > /0.02)$  نسبت به نوجوانان دختر در سطح  $(P > /5)$  از لحاظ آماری معنی دار است. با توجه به تحقیقات به عمل آمده مطابق موضوع تحقیقی صورت نگرفته است و اکثر تحقیقاتی که در زمینه عزت نفس دانش آموزان و اعتیاد صورت گرفته است در زمینه تاثیر عزت نفس در اعتیاد به اینترنت صورت گرفته است اما برخی تحقیقات که در زمینه عوامل موثر بر اعتیاد به مواد مخدر پرداخته است به این نتیجه رسیده اند که عوامل فردی نظیر اعتماد به نفس در گرایش به مواد مخدر رابطه وجود دارد. که نتیجه این تحقیق رد فرضیه تحقیق بود که یکی از موارد آن شاید بتوان نوع پاسخ گویی نوجوانان دانست به عبارتی اکثر نوجوانان با نوع پاسخ گویی خود درصد نشان دادن اعتماد به نفس بالا بودند.

#### پیشنهادهات

#### پیشنهادهای کاربردی

با توجه نقش مدارس در پیشگیری و کاهش آسیب های اجتماعی برخی مواردی که توسط مدارس و معلمان می تواند سبب کاهش آسیب های اجتماعی در بین نوجوان و دانش آموزان گردد عبارتند از:

– تدوین راههای ارتقای مهارتهای اجتماعی دانش آموزان

– توجه به مهارتهای اجتماعی در برنامه ریزی درسی

– نشان دادن تاثیرات مخرب دوستان نالایق و ناشایست و چگونگی قطع ارتباط با آنان

– آموزش مهارتهای زندگی نظیر دوست یابی و خود شناسی و کشف خود در محتوای آموزشی

– اجازه ی ابراز وجود به دانش آموزان از طریق دادن مسئولیت و استفاده از دیدگاههای آنان در مدرسه

– تقویت عزت نفس و احترام دانش آموزان توسط معلم (البته قبل از آن تقویت احترام سایرین و دانش آموزان به معلم باید انجام شود)

– تقویت ارزشهای دینی دانش آموزان توسط معلمان

– تقویت ارزشهای دینی در خانواده

– آموزش نه گفتن از کودکی در خانواده ها از طریق اهمیت دادن به اظهار نظر وی و شروع از موارد کوچک و غیرمهم.

همچنین برخی از عوامل دیگری که می تواند نقش مهمی در کاهش آسیب های اجتماعی مصرف مواد مخدر در بین نوجوانان داشته باشد عبارتند از: فراهم کردن محیط خانوادگی سالم، و انتقال مهر و محبت سالم به کودک و نوجوان زمینه اعتماد به نفس و احساس مسئولیت در وی تقویت می یابد، آگاه کردن جامعه و نوجوانان از خطرات و مضرات مصرف مواد مخدر، آموزش مهارتهای زندگی به نوجوانان توسط خانواده و دیگر نهادهای آموزشی مثل آموزش و پرورش، رسانه ها، گسترش امکانات سالم تفریحی برای نوجوانان و....

### **پیشنهادهای نظری (پژوهشی)**

– به دانشجویان پیشنهاد می شود این پژوهش را در استان ها و شهرهای دیگر نیز انجام دهند تا نتیجه این پژوهش قابل تعمیم باشد.

– به دانشجویان پیشنهاد می شود به بررسی عوامل دیگری که در کاهش آسیب های اجتماعی می تواند تاثیر گذار باشد نیز بپردازند

به دانشجویان پیشنهاد می شود به بررسی سایر آسیب های اجتماعی در بین نوجوانان نظیر طلاق، اعتیاد اینترنتی، فرار از منزل و... نیز بپردازند

– انجام پژوهش هایی با محوریت آسیب های اجتماعی ؛ علل و عوامل و راه های پیشگیری از آن، پیامدهای فردی و اجتماعی آن در جامعه.

## منابع تحقیق:

- ۱) قران کریم
- ۲) نهج البلاغه
- ۳) ارل بی (۱۳۸۴). روش تحقیق در علوم اجتماعی. چ دوم. ترجمه رضا فاضل؛ تهران: سمت.
- ۴) اسلامی نسب، علی (۱۳۷۳). روانشناسی اعتماد به نفس. تهران: انتشارات رشد.
- ۵) ایلالی، جواد (۱۳۹۳). بررسی راهکارهای پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر در اطفال و نوجوانان. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود دانشکده ادبیات و علوم انسانی. منبع سایت ایران داک.
- ۶) ایروانی، محمدرضا و ابراهیمی، جعفر (۱۳۸۸). بررسی رابطه میان مهارت های اجتماعی و اعتماد به نفس در دختران فراری. نشریه مطالعات جامعه شناسی. ۱(۳). ص ۱۲۴-۱۱۱.
- ۷) آتشین، شعله (۱۳۸۰). ما، اعتیاد، جامعه. تهران: گوهر منظوم، چاپ هفتم.
- ۸) آهی، پرویز و همکاران (۱۳۸۹). رابطه آسیب های اجتماعی با امنیت اجتماعی با تاکید بر پدیده اعتیاد. نشریه انتظام اجتماعی. ۲(۲). صص ۱۵۲-۱۳۳.
- ۹) بلاذری، احمدبن یحیی (۱۴۲۰ق). الانساب الاشراف. قم: انتشارات دارالفکر.
- ۱۰) بهرامی احسان، هادی (۱۳۸۱). «رابطه بین جهت گیری مذهبی، اضطراب و حرمت خود». مجله روان شناسی. ۲۴(۶). صص ۳۳۶-۳۴۷.
- ۱۱) بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۷۳). روش های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- ۱۲) بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۰). روش های پیشگیری از افت تحصیلی. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- ۱۳) بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۸). روانشناسی نوجوانان. تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- ۱۴) بیابانی، مرتضی (۱۳۹۰). نگاهی به رشد تعلیم و تربیت. ماهنامه تعلیم و تربیت (کودک و نوجوان). ش ۲۱.
- ۱۵) پیران، پرویز (۱۳۶۸). بررسی اعتیاد و باز پروری معتادان. معاونت پژوهشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- ۱۶) تزال، بیکر، (۱۳۸۳). روش تحقیق نظری در علوم اجتماعی. تهران: دانشگاه پیام نور
- ۱۷) توسلی، غلامعباس؛ (۱۳۸۰). جستارهایی در جامعه شناسی معاصر. تهران: نشر جامعه ایرانیان،
- ۱۸) حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۸۴). مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. چاپ هشتم. تهران: انتشارات سمت.
- ۱۹) حسینی نسب بازکیائی، معصومه (۱۳۹۱). مقایسه ویژگی های شخصیتی - سلامت روانشناختی و سبک های دل بستگی افراد بهبودیافته و بازگشت کننده به مصرف مواد مخدر. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روانشناسی عمومی دانشگاه پیام نور واحد تهران.
- ۲۰) حویزی عروسی، عبدالعلی (۱۳۸۲). تفسیر نورالثقلین. ج ۵. تصحیح: سید هاشم رسولی محلاتی. قم: انتشارات حکمت.

- ۲۱) حیدری، کامران (۱۳۸۹). عوامل اجتماعی موثر بر مصرف مواد مخدر در بین دانشجویان: «مطالعه‌ی موردی دانشجویان پسر دانشگاه رازی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشکده ادبیات و علوم انسانی کردستان. سایت ایران داک.
- ۲۲) خطیری، خدیجه (۱۳۹۲). بررسی رابطه‌ی بین سلامت روانی و آسیب‌های اجتماعی. نشریه فصلنامه علمی تخصصی دانش انتظامی گلستان. ۱۶(۴). صص ۱۰۹-۱۲۷.
- ۲۳) خورانی، جواد (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین عزت نفس و متغیرهای دموگرافیک با سازگاری میان فرهنگی دانشجویان مهاجر عراقی در شهرستان (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد اراک.
- ۲۴) دلاور، علی (۱۳۸۵). روشهای تحقیق در علوم رفتاری. تهران: انتشارات آگاه.
- ۲۵) دلشاد تهرانی، مصطفی (۱۳۸۵). سبوری در تربیت اسلامی. تهران: انتشارات دریا.
- ۲۶) رامه، حسین (۱۳۹۲). بررسی عوامل موثر بر اعتیاد به مواد مخدر در میان جوانان شهرستان گرمسار. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی گرمسار دانشکده ادبیات و علوم انسانی. سایت ایران داک.
- ۲۷) زارعی، مریم (۱۳۹۰). بررسی عوامل مؤثر بر رفتارهای نابهنجار دانش آموزان دوره راهنمایی شهر کاکلی در سال ۹۰-۸۹. پایان‌نامه مقطع کارشناسی. دانشگاه پیام نور واحد بوشهر.
- ۲۸) زینی وند، علی (۱۳۸۴). بررسی رابطه عزت نفس و حمایت اجتماعی با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال دوم دبیرستان شهرستان دره شهر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تربیت معلم تهران.
- ۲۹) ساروخانی، باقر (۱۳۷۵). روشهای تحقیق در علوم اجتماعی. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی. جلد اول.
- ۳۰) ستوده، هدایت الله (۱۳۷۸). آسیب شناسی اجتماعی. تهران: آوای نور
- ۳۱) سیف، علی اکبر (۱۳۷۶). روان شناسی پرورشی. تهران: انتشارات آگاه.
- ۳۲) شاملو، سعید (۱۳۶۹). بهداشت روانی. تهران: انتشارات رشد.
- ۳۳) شفیق آبادی، عبدالله (۱۳۷۲). نظریه های مشاوره و روان درمانی. تهران: انتشارات نشر دانشگاهی.
- ۳۴) شمسی میمنندی، منظومه و همکاران (۱۳۸۷). عوامل موثر در گرایش به مواد مخدر از دیدگاه دانش آموزان دبیرستانی کرمان ۱۳۸۴. نشریه مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین. ۱۲(۳)(۴۸). صص ۸۸-۸۰.
- ۳۵) شولتز، دوان (۱۳۷۶). نظریه های شخصیت. مترجم: یحیی سید محمدی. تهران: انتشارات ارسباران.
- ۳۶) شهنی بیلاق، منیجه و همکاران (۱۳۸۶). بررسی شیوع کودک آزاری و پیش بینی این متغیر از طریق سلامت عمومی. مجله علوم تربیتی و روانشناسی. ۳(۱۴) (۱ و ۲). صص ۱۹۴-۱۶۷.
- ۳۷) صابری زفرقندی، محمدباقر (۱۳۸۲). میزان اعتماد به نفس و برخی عوامل مرتبط با آن در دانش آموزان پسر دبیرستان های شهر سمنان، ۱۳۷۹. نشریه مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل. ۲(۳)(۷). صص ۳۳-۲۸.
- ۳۸) طالقانی، محمود (۱۳۸۱). روش تحقیق نظری. قم: دانشگاه پیام نور. چاپ ششم.
- ۳۹) عباسی بافقی، مهناز (۱۳۹۲). آسیب شناسی مبارزه با جرائم مواد مخدر ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد تفت دانشکده ادبیات و علوم انسانی. سایت ایران داک.
- ۴۰) عبداللهی، محمد (۱۳۸۱). آسیب های اجتماعی و روند تحول آن در ایران (جلد اول، مجموعه مقالات همایش ملی آسی بهای اجتماعی در ایران) تهران: نشر آگه.

- ۴۱) عزیززاده، امید (۱۳۹۳). **برساخت اجتماعی اعتیاد و مصرف مواد مخدر در شهرستان رودبار جنوب**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت معلم تهران دانشکده ادبیات و علوم انسانی. سایت ایران داک
- ۴۲) فتحی، سروش و فدوی، جمیله (۱۳۹۱). **تحلیلی بر آسیب‌های اجتماعی جوانان طی سالهای ۸۷-۱۳۷۸ و عوامل مؤثر بر آن**. فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان. ۳(۸). ص ۱۴۴-۱۲۱.
- ۴۳) فرگوسن، شری و مازین، لارنس. ای (۱۳۸۲). **قدرت والدین (برنامه‌ای برای کمک به موفقیت تحصیلی فرزندان)**. مترجم: نسرين پارسا. تهران: انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
- ۴۴) فیروزی، سمیه (۱۳۸۴). **بررسی رابطه عزت نفس با پذیرش اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه دوم راهنمایی راهنمایی شهرستان اراک**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اراک.
- ۴۵) قاسمی، محمد (۱۳۸۸). **ارزیابی کیفیت خدمات سازمان تامین اجتماعی از دیدگاه مشتریان و کارکنان**. پایان‌نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته مدیریت اجرایی دانشکده علوم انسانی واحد سنندج.
- ۴۶) قلعه‌ایها، علی (۱۳۸۷). **بررسی مقایسه‌ای اختلالات روانی و ویژگی‌های شخصیتی در افراد وابسته و غیر وابسته به مواد شهر همدان**. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی همدان، دوره پانزدهم، شماره یک، ۴۲-۴۷.
- ۴۷) کاوندی، زینب و صفورایی پاریزی، محمدمهدی (۱۳۹۱). **عزت نفس احترام به ملکوت خویشتن**. نشریه طهورا. ۵(۱۲).
- ۴۸) کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۸۸ق). **فروغ کافی**. ج ۴. تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه.
- ۴۹) کوهی، کمال (۱۳۹۲). **تبیین جامعه‌شناختی انحرافات اخلاقی دانش‌آموزان دبیرستانی در استان آذربایجان شرقی**. فصلنامه دانش انتظامی آذربایجان شرقی. ۳(۱۳). صص ۲۷-۴۷.
- ۵۰) کرم پور، رزا (۱۳۷۹). **ارزیابی تحقیقات انجام گرفته در خصوص اعتیاد و مصرف مواد مخدر در ستاد مبارزه با مواد مخدر**. ژرفای تربیت. سال دوم، شماره ۵، ۱۰.
- ۵۱) لارنس، پرین (۱۳۸۶). **شخصیت: نظریه و پژوهش**. مترجمان: محمد جعفر جوادی و پروین کدیور. تهران: انتشارات آیت.
- ۵۲) لطف‌آبادی، حسین (۱۳۸۱). **روانشناسی رشد**. ج ۲. تهران: انتشارات سمت.
- ۵۳) لماسی، م (۱۳۷۵). **بررسی رابطه اعتماد به نفس و انتخاب رشته تحصیلی در دانش‌آموزان پسر و دختر سال دوم نظام متوسطه**. تهران: دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه عالمه طباطبایی.
- ۵۴) ماسن، پاول هنری و دیگران (۱۳۷۲). **رشد و شخصیت کودک**. مترجم: مهشید پاسایی. تهران: نشر مرکز.
- ۵۵) مجلسی، محمد باقر (۱۳۷۲). **بحار الانوار**. ج ۷۵. قم: انتشارات اسلامیه.
- ۵۶) محبوبی منش، حسین (۱۳۸۵). **تاملی کوتاه درباره آسیب‌های اجتماعی به عنوان مساله امنیت عمومی**. نشریه فصلنامه دانش انتظامی. ۸(۳). صص ۹-۳۱.
- ۵۷) محسنی، رضا علی (۱۳۸۹). **تحلیل جامعه‌شناختی امنیت اجتماعی و نقش آن در کاهش جرم و آسیب‌های اجتماعی**. فصلنامه نظم و امنیت انتظامی. ۴(۲). صص ۱-۲۳.
- ۵۸) محمدی ری شهری، محمد (۱۳۸۱). **میزان الحکمه**. ج ۸. قم: انتشارات دارالحدیث.
- ۵۹) مطهری، مرتضی (۱۳۸۱). **فلسفه اخلاق**. تهران: انتشارات صدرا.
- ۶۰) مظفر، حسین و همکاران (۱۳۸۸). **آنومی فرهنگی و اعتیاد به مواد مخدر در بین جوانان ۲۸-۱۳ ساله شهر تهران**. نشریه پژوهش‌نامه علوم اجتماعی. ۳(۴). صص ۳۳-۵۴.

۶۱) مظفری، روح اله (۱۳۹۰). بررسی عوامل اجتماعی و روان‌شناختی مرتبط با اعتیاد به مواد مخدر در میان دختران و زنان جوان شهر شیراز. سایت ایران داک.

۶۲) مقدسیان، احسان (۱۳۹۲). اعتیاد. منبع سایت <http://www.etiad92.blogfa.com/post/5>

۶۳) مقدسیان، احسان (۱۳۹۲). مواد مخدر از نگاه اسلام. منبع سایت [www.etiad92.blogfa.com](http://www.etiad92.blogfa.com)

۶۴) مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۰). تفسیر نمونه. ج ۳ و ج ۱۸. تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه.

۶۵) مکی پور، ذبیح اله و همکاران (۱۳۹۲). بررسی علل اقتصادی آسیب های اجتماعی (با تاکید بر رابطه تورم و جرایم در ایران طی سال های ۱۳۹۰-۱۳۷۰). نشریه پژوهش های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی. ۲(۶). صص ۷۹-۹۸.

۶۶) ممتاز، فریده (۱۳۸۱). انحرافات اجتماعی، نظریه ها و دیدگاه ها. چاپ اول، تهران: شرکت سهامی انتشار.

۶۷) میرعلی یاری، میرحسین (۱۳۷۹). بررسی رابطه عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر و سر سال سوم ریاضی فیزیک نظام جدید. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد تهران.

۶۸) نینوایی، ژ. (۱۳۷۵). اعتماد به نفس راه خوشبختی. تهران: انتشارات ندای فرهنگ. چاپ دوم.

۶۹) نیک فرید، لیدا، عبدخالقی، معصومه (۱۳۸۷). راهنمای والدین درباره پیشگیری و شناخت سوء مصرف مواد و اعتیاد در کودکان و نوجوانان. تهران: نشر جامعه نگر، چاپ دوم.

Pope, A.W. et al. (1988). Self-esteem enhancement with children and adolescents. London: Pergamon Press